

Asia: VN/13128/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne kuntouttavasta työtoiminnasta annettuun lakiin esitetyistä muutoksista?

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutoksia kuntouttavasta työtoiminnasta annettuun lakiin, joiden keskeisenä tavoitteena on hallinnollisen taakan keventäminen ja palvelujen kohdentaminen tarkoituksenmukaisemmin. Aktivointisuunnitelma rajattaisiin koskemaan vain toimeentulotukea saavia, ja työttömyysetuutta saaville laadittaisiin monialainen työllistymissuunnitelma.

Vaikka esityksen taustalla olevat tavoitteet ovat ymmärrettäviä, muutokset herättävät huolta erityisesti lain tarkoituksen ja kohderyhmän määrittelyn osalta. Kuntouttavan työtoiminnan rooli on monilla alueilla merkittävä ja sen asemaa tulisi selkeyttää, ei hämärtää. On tärkeää, että kuntouttava työtoiminta säilyy selkeästi määriteltynä palveluna, joka tukee asiakkaan toimintakykyä ja osallisuutta – työllistymistä unohtamatta.

Lisäksi esityksessä ei ole riittävästi huomioitu kolmannen sektorin roolia. Järjestöt ja muut yhteisöt ovat monilla alueilla keskeisiä toimijoita erityisesti vaikeasti työllistyvien ihmisten tukemisessa. Ne tarjoavat matalan kynnyksen toimintaa, yhteisöllisyyttä ja osallisuuden tukemista; asioita, jotka ovat monelle asiakkaalle tärkeä osa kuntoutumista ja omalla jatkopolulla etenemistä. Kolmannen sektorin toimijoiden asema tulisi tunnistaa ja vahvistaa osana palvelujärjestelmää.

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista työttömiin?

Esityksellä voi olla merkittäviä vaikutuksia työttömiin, erityisesti niihin, jotka ovat jo valmiiksi heikommassa asemassa työmarkkinoilla. Vaikka tavoitteena on kohdentaa palvelut paremmin, on olemassa riski, että osa asiakkaista jää kokonaan palvelujen ulkopuolelle.

Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat nuoret, pitkäaikaistyöttömät, osatyökykyiset sekä mielenterveys- ja päihdekuntoutujat. Heidän kohdallaan kuntouttava työtoiminta on tärkeä osa arjen hallintaa ja toimintakyvyn tukea, mutta sen vaikutus ulottuu tätäkin laajemmalle. Kuntouttava työtoiminta tarjoaa asiakkaille rakenteita ja rytmiä päivään, vahvistaa elämänhallintaa ja tukee sosiaalista kuntoutumista. Se toimii väylänä yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen. Kuntouttava työtoiminta voi olla askel kohti aktiivisempaa elämää ja mahdollisuutta osallistua yhteiskuntaan omista lähtökohdista käsin. Jos palveluun ohjautuminen vaikeutuu, voi tämä johtaa asiakkaiden toimintakyvyn heikkenemiseen ja syrjäytymiseen.

Palvelujen saatavuus, yhdenvertaisuus ja asiakaslähtöisyys voivat heikentyä, jos ohjaus perustuu etuuden laatuun eikä asiakkaan yksilölliseen palvelutarpeeseen. On tärkeää, että jokaisella työttömällä on pääsy palveluihin, jotka vastaavat hänen tilanteeseensa ja tavoitteisiinsa.

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista viranomaisten toimintaan?

Esityksessä arvioidaan, että aktivointisuunnitelmien määrä vähenee merkittävästi, mutta samalla monialaisten työllistymissuunnitelmien määrä kasvaa. Tämä siirtää työmäärää sosiaalipalveluista TYM-prosessiin, joka on hallinnollisesti raskaampi ja vaatii enemmän resursseja. Henkilöstöresurssien riittävyys on jo nykyisellään haaste, eikä esityksessä ole huomioitu lisäresursoinnin tarvetta. TYM-prosessin laajentaminen edellyttää myös osaamisen vahvistamista, erityisesti sosiaalipalvelujen tarpeen arvioinnissa. Henkilöstöresurssien riittävyys ja osaamisen vahvistaminen ovat keskeisiä edellytyksiä onnistuneelle toimeenpanolle. Lisäksi viranomaisten roolit ja vastuut tulee määritellä selkeästi, jotta yhteistyö toimii sujuvasti.

Näkemyksenne esityksen taloudellisista vaikutuksista?

Hallituksen esityksessä arvioidaan säästöjen syntyvän aktivointisuunnitelmien vähenemisen myötä. Kuitenkin useat lausunnonantajat ovat kyseenalaistaneet säästöjen realistisuuden. Siinä missä aktivointisuunnitelmien määrä voi vähentyä, monialaisten työllistymissuunnitelmien määrän arvioidaan kasvavan, mikä voi lisätä sosiaali- ja työvoimapalvelujen kuormitusta ja vähentää mahdollisia nettosäästöjä.

Lakimuutoksen kustannusvaikutuksia ei tule arvioida vain hallinnon näkökulmasta. Palveluun ohjauksen toimivuus ja kuntoutusprosessien jatkuvuus ratkaisevat todelliset vaikuttavuus- ja kustannushyödyt. Mikäli asiakkaiden palvelut viivästyvät tai katkeavat, seurauksena voi olla merkittävästi suuremmat menot sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä etuusmenoissa kuin hallinnosta syntyvät lyhytaikaiset säästöt.

Kolmannen sektorin resurssien vajaakäyttö ja siirtymäajan epäselvyys voivat johtaa lyhytaikaisiin, tehottomiin ratkaisuihin. Taloudellisesti kestävä uudistus edellyttää toimivaa yhteistyötä, riittäviä resursseja ja asiakkaan yksilöllisten tarpeiden huomioimista oikea-aikaisesti.

Yleistä lausuttavaa esitysluonnoksesta.

Esitysluonnos sisältää hyviä lähtökohtia, mutta sen kokonaisuus jää osin hajanaiseksi. Se ajoittuu samaan aikaan muiden merkittävien lakiuudistusten; toimeentulotukilain kokonaisuudistus, sosiaalihuollon palveluvalikoiman uudistaminen, yleistukilainsäädännön valmistelu sekä työttömyysturvan seuraamusjärjestelmän kiristäminen, kanssa. Näiden uudistusten yhteisvaikutuksia ei ole arvioitu riittävästi, mikä lisää epävarmuutta ja vaikeuttaa kokonaiskuvan luomista.

Asiakkaiden aidon palvelutarpeen huomioiminen on keskeinen näkökulma, joka jää esityksessä liian vähälle huomiolle. Palvelujen kohdentamisen ei tulisi perustua pelkästään etuuden laatuun, vaan asiakkaan yksilölliseen tilanteeseen, toimintakykyyn ja tavoitteisiin. Palvelutarpeen arvioinnin tulee olla moniammatillista ja asiakaslähtöistä.

Lisäksi esityksestä puuttuu kokonaan näkemys siirtymäajasta. Lakimuutoksen vaikutukset ovat laajoja ja koskettavat sekä asiakkaita että viranomaisia. Ilman selkeää siirtymäaikaa ja vaiheittaista käyttöönottoa on vaarana, että muutokset aiheuttavat häiriöitä palveluprosesseissa, katkoja asiakasohjauksessa ja epäselvyyksiä viranomaisten rooleissa.

Kolmannen sektorin rooli, asiakaskokemus ja osallisuus, toimeenpanon tuki ja seuranta ovat kaikki osa-alueita, jotka tulisi huomioida jatkovalmistelussa. Vain näin voidaan varmistaa, että uudistus tukee aidosti työttömien asemaa ja palvelujen vaikuttavuutta.

Pajunen Kati
Nuorten Ystävät ry